

המעבר של גרמניה מדמוקרטיה לנאציזם

בניית המשטר הנאצי (עמ' 119-114)

תהליך השתלטותם של הנאצים/ות על גרמניה והפיכתה למדינה טוטליטרית (דיקטטורית) נמשך כשנתיים ונקרא **"תהליך ההאחדה"** (הנאציפיקציה). משמעותה של תהליך ההאחדה היא האחדת גרמניה תחת שלטון ריכוזי נאצי, שעבוד (שליטה) כל ארגוני החברה ומוסדותיה לטובת המפלגה וה"פיהרר" (המנהיג), נטרולם של כל המוסדות והגופים (הרייכסטאג – הפרלמנט הגרמני, המנגנון הציבורי, מערכת המשפט, הצבא, המפלגות, האיגודים המקצועיים, הכנסייה והנשיא) כמוקדי כוח עצמאיים ובלתי תלויים והפיכתם לתבנית אחת. תהליך זה הוביל לחיסולה של הדמוקרטיה בגרמניה, בה ראה היטלר את שורש הרע.

הצתת הרייכסטאג (עמ' 116)

צעד ראשון בתהליך השתלטות המפלגה היה פיזור הרייכסטאג (הפרלמנט הגרמני) וקביעת מועד בחירות במטרה להשתחרר מן הצורך בשותפות עם מפלגות אחרות בשלטון. בבחירות אלו קיווה היטלר לזכות ברוב מכריע שיאפשר לו להשתלט על מוסדות המדינה והחברה הגרמנית, תוך חיסול הדמוקרטיה בדרך חוקית. **בליל 28 בפברואר 1933, שבוע לפני הבחירות, הוצת בניין הרייכסטאג** (מאוחר יותר עלה החשד כי הנאצים/ות הם/ן ששרפו את הרייכסטאג כדי לקבל מהנשיא הינדנבורג צווי חירום¹). הנאצים/ות האשימו את הקומוניסטים/ות בהצתה. שריפת הרייכסטאג שימשה עילה לנאצים/ות לבצע מאסרים המוניים בקרב הקומוניסטים/ות, יריביהם/ן הפוליטיים/ות. **בעקבות השרפה הוצאו צוים ונחקקו חוקים אנטי-דמוקרטיים, אשר פגעו בחירויות הפרט ובזכויותיו שהובטחו בחוקת ויימאר²**. חקיקה זו לוותה בטרור ובאלימות נגד מפלגות, ארגונים ויחידים. שרפת הרייכסטאג סיפקה להיטלר תירוץ, ולמחרת האירוע, ב-28.2.33, הוא פרסם צו חירום בשם **"הצו להגנת העם והמדינה"**. הצו ביטל את חופש הביטוי של היחיד,

¹ **צווי חירום** – הוגדרו בחוקת ויימאר באופן הבא: "אם ישובשו במידה חמורה הסדר והביטחון הציבורי או שתאיים עליהם סכנה, זכאי הנשיא לנקוט את האמצעים הנחוצים להחזרת הסדר והביטחון הציבורי על כנם; בשעת הצורך זכותו להשתמש בכוח... בשעת חירום כזאת הוא רשאי להקפיא לחלוטין או חלקית את זכויות היסוד של האזרח".

² **רפובליקת ויימאר** - תקופה של רפובליקה דמוקרטית בגרמניה שהחלה בשנת 1918, עם תבוסתה של גרמניה במלחמת העולם הראשונה ועד שנת 1933 עם עלייתו של היטלר לשלטון. השם "רפובליקת ויימאר" מקורו בעיר ויימאר בגרמניה, שבה נוסחה חוקתה של הרפובליקה החדשה.

את חופש העיתונות ואת זכות האספה וההתאגדות. בצד אלה התיר החוק להפר את הפרטיות של קשרי הדואר, הטלגרף והטלפון. בחסות "הצו להגנת העם והמדינה" הוצאו צווי חיפוש וצווי החרמה והגבלות על הרכוש. הצו הסמיך את הממשלה להעביר לידיה סמכויות שלטון בכל אחת ממדינות גרמניה וקבע עונש מוות על פשעי בגידה במולדת, הצתה וחבלה. באווירה זו של טרור, אלימות ומעשי הפחדה התנהלה מערכת הבחירות. הנאצים "פוצצו" אספות פוליטיות של יריביהם, מתנגדיהם, נרצחו, נאסרו או פוטרו ממשורותיהם, ועיתוניהם הוחרמו.

בבחירות שהתקיימו ב-5.3.33 זכתה המפלגה הנאצית לתמיכה של 44% מקולות הבוחרים/ות. תוצאות הבחירות לא נתנו לנאצים את הרוב המוחלט שלו ציפו.

"חוק ההסמכה" (עמ' 117)

הצעד הבא בהשתלטות המפלגה הנאצית על הרייכסטאג היא חקיקת "חוק ההסמכה" ביוזמתו של היטלר. חוק זה העניק לממשלה הנאצית ולהיטלר זכות לחוקק חוקים ולתקן חוקים ללא אישור הרייכסטאג במשך 4 שנים, גם אם הם סותרים את החוקה. החוק התקבל ברוב גדול משום של מפלגות השמאל לא הותר להשתתף בפעילות הרייכסטאג ולהצביע. חוק זה העביר את סמכות הנשיא להציע חוקים לידי היטלר וריכוז את סמכויות החקיקה בידיו. בכך התבטלה למעשה חוקת ויימאר, ועמה בוטלה הפרדת הרשויות והשיטה הפרלמנטרית בכלל. הרייכסטאג המשיך להתקיים עד שנת 1939, אך לא היה לו כל תוקף פוליטי. הוא היווה חותמת גומי לצעדים ולחוקים בשלטונו הדיקטטורי של היטלר.

צעד זה ביטא את מימוש עקרון המנהיג ואת עקרון שלילית הדמוקרטיה באידיאולוגיה הנאצית, בכך שריכוז את סמכויות החקיקה בידי היטלר תוך ביטול עקרון הפרדת הרשויות.

היטלר בנאום ברייכסטאג, 1933

טיהור המנגנון הממשלתי, הציבורי והפוליטי (עמ' 117)

- טיהור המנגנון הממשלתי: באפריל 1933 יצא "החוק לשיקום שירות המדינה המקצועי". החוק אפשר לסלק מתפקידם/ן עובדים/ות מדינה ש"לא היו ראויים" מבחינה פוליטית וגזעית. החוק נועד לכוון את הפקידות לפעול ברוח הנאציזם, והביא לפיטוריהם/ן של יהודים/ות רבים/ות - בגלל מוצאם/ן הגזעי, ושל פקידים/ות גרמנים/ות - שלא גילו נאמנות למשטר הנאצי. החוק אפשר להיטלר לספק מקומות עבודה לגרמנים/ות מובטלים/ות על חשבון היהודים/ות. חוק זה היה הראשון שבו התבטאה האנטישמיות הגזענית בחקיקה.
- חיסול האיגודים המקצועיים והחלפתם ב"חזית העבודה הגרמנית": במאי 1933 הוחרמו האיגודים המקצועיים ומנהיגיהם/ן נכלאו במחנות ריכוז. במקומם הוקמה "חזית העבודה הגרמנית" וכל העובדים/ות היו חייבים/ות להיות חברים/ות בה. החזית טיפלה בתנאי העבודה של העובדים/ות. שביתות נאסרו, וסכסוכי עבודה הוכרעו בבתי דין מיוחדים. מעתה הכתיבה הממשלה את השכר ואת התנאים הסוציאליים.
- ביטול כל המפלגות וכינון מדינה עם מפלגה אחת בלבד: ביולי 1933 יצא "החוק להגנת אחדות המפלגה והרייך". עד שנת 1934 הצליח היטלר, הן באיומים ובהתנהגות אלימה של הנאצים/ות בפרלמנט והן בחקיקה, להוציא את כל המפלגות מן הרייכסטאג ולהשאיר על כנה את המפלגה הנאצית כמפלגה יחידה. צעדים אלה ביטאו את מימוש עקרון שלילת הדמוקרטיה ואת עקרון תורת הגזע באידיאולוגיה הנאצית.

איחוד משרת הקנצלר והנשיא בידי היטלר

עם מותו של הנשיא הינדנבורג באוגוסט 1934, החליט היטלר לבטל את הבחירות למשרת הנשיאות ולקחת לעצמו את כל הסמכויות. הוא הכריז על עצמו כמנהיג הרייך השלישי ובתפקיד זה ריכוז בידיה את סמכויות הקנצלר, הנשיא והמפקד העליון של הצבא. מפקדי הצבא וחייליו נשבעו לו אמונים באופן אישי. בצעדים אלה השלים את תוכניתו להיות למנהיג הכל יכול בגרמניה שרצונו בלבד הוא הקובע. צעד זה ביטא את עקרון המנהיג באידיאולוגיה הנאצית.

פֶּאוֹל פֿון הֵינדֶנְבוּרֶג

1847-1934

ליל הסכינים הארוכות – חיסול ה-S.A (עמ' 118)

ב- 30.6.34 הורה היטלר לגסטאפו (המשטרה החשאית של גרמניה הנאצית) לחסל את **ארנסט רהם**, ראש ה-S.A ואת שאר מנהיגי ה-S.A (ס"א – פלוגות הסער), כ- 1,000 איש. חיסול זה נודע בשם **"ליל הסכינים הארוכות"**.

בין היטלר לרהם היו חילוקי דעות: רהם ראה ב-S.A את צבא העתיד של גרמניה במקומו של הצבא הישן. עמדה זו עוררה את חששותיהם של ראשי הצבא, וגם היטלר עצמו העדיף את הצבא על פני ה-S.A. הוא העריך כי בצבא ימצא את המומחיות והמקצועיות הנחוצות לחימושה מחדש של גרמניה ולחיזוקה הצבאי. על פי הערכות, נרצחו באותו לילה ובימים הבאים כאלף איש, ובהם כל צמרת ה-S.A ואנשים נוספים שהיטלר חשד שהם יריביו. חברי ה-S.S, ארגון ההגנה והמודיעין של המפלגה הנאצית, הם שביצעו את פעולות החיסול. ה-S.A איבד מחשיבותו ומהשפעתו ובמקומו התחזק ה-S.S.

הפעולות הללו נעשו באמצעות הסמכויות הבלתי מוגבלות של היטלר. עקב כך נעצרו או ברחו אל מחוץ לגרמניה מנהיגים/ות הקומוניסטים/ות ומנהיגים/ות הסוציאליסטים/ות. רשויות השלטון סרו כולן למרותו של היטלר וחופש הביטוי הוגבל. העצורים/ות הפוליטיים/ות נלקחו למחנות ריכוז שנועדו "לחנך" אותם/ן ברוח האידאולוגיה הנאצית. למחנות הריכוז נשלחו גם כמרים/ות, יהודים/ות והומוסקסואלים/ות. מחנה הריכוז הראשון הוקם כבר במרס 1933 - מחנה דכאו.

פיתוח כלכלי – עמ' 118-119

ארנסט רהם

1887-1934

מחנה הריכוז "דכאו"

פיקוח על החינוך (עמ' 129-132)

בשנת 1933 הוקמה "לשכת התרבות של הרייך" ובראשה שר התעמולה יוזף גבלס. החינוך הקיף את בתי הספר ואת ארגוני הנוער והספורט. היטלר רצה להשתית את מערכת החינוך על טהרת הגזע הארי, וכל בתי הספר היו כפופים אפוא ללשכת התרבות של הרייך ונתונים לפיקוחה.

לשכה זו מינתה את מנהליות בתי הספר, את מרכזי תנועות הנוער ואת המרצים/ות באוניברסיטאות. כולם/ן חויבו להישבע אמונים להיטלר, ורישיונות ההוראה הונפקו לפי נאמנות פוליטית. מורים/ות ומרצים/ות שלא היו מהגזע הארי, ביניהם/ן היהודים/ות, פוטרו.

נקבעה תוכנית לימודים אחידה ששמה דגש על לימוד ההיסטוריה המפוארת של גרמניה, על הקניית האידאולוגיה הנאצית, על ביולוגיה והתעמלות. החינוך הדגיש את החובה לציית לפיהרר ולמולדת.

הוקמה תנועת הנוער ההיטלראי "היטלר יוגנד" (לבנים) ו"יונגמדל" (לבנות) ונאסרה פעילות של תנועות נוער אחרות. כל בני ובנות הנוער מגיל 8-15 היו חברים/ות בתנועה זו. בתנועה לימדו את האידאולוגיה הנאצית, הקנו אימון גופני, חינוך קדם צבאי, ערכים של ציות, הערצת הכוח ומלחמה. את הנערים/ות חינוכו להיות חיילים/ות ואילו את הנערות חינוכו להיות אימהות טובות. המצטיינים/ות נשלחו לבתי ספר מיוחדים של המפלגה.

פיקוח על התרבות (עמ' 127-128)

גופי המידע והתקשורת נשלטו בידי המדינה. חל פיקוח על העיתונות, החדשות צונזרו והוכתבו מגבוה. בעיתונים פורסמו מאמרי שטנה נגד היהודים/ות והעיתונות בכלל שימשה כשופר התעמולה של המדינה הנאצית.

"לשכת התרבות של הרייך" טיפחה את התרבות הנאצית: המדינה היא שהחליטה אילו יצירות אמנות, קולנוע ותיאטרון, מוזיקה, ספרות ועיתונות יראו, ישמעו ויקראו. ספרים מאת יהודים/ות או על יהודים/ות הועלו באש והוטל חרם על יצירות של יהודים/ות, אויבו הגזע וקומוניסטים/ות.

יצירות אריות הבלטו את היופי מול יצירות שכונו "מנוונות" של המערב והיהודים/ות. המוזיקה של ריכרד ואגנר אומצה על ידי הנאצים כמוזיקה ארית. הוטל חרם על מוזיקת גאז' ועל נגינת סקסופון אשר סימלו את האדם השחור. פותחה ספרות ארית אשר הדגישה את העבר, את האצולה ומוטיבים של אדמה, דם ושבטיות.